

העצמיות והמלחמה הפנימית | עג-עד

~*~

א, קעג. האדם שהוא, בפנימיות נטיות גופו ומזגו, נוטה לרעה. חית האדם שבקרבו הרעה, נוטה היא אל ההסתכלות וההתקשרות העצמית, אל צד החושך והבלבול והתוהו שבההויה. החפץ להחריב, לשבר, לכלות, אמיץ הוא מאד בתוכן רוחו, ועל פי משקל זה הולך הוא זרם המדע וההשערה השכלית, ההצטייירות של הדמיון, וכל מערכי ההויה המתיחסת אליו בקרבו וחוצה לו. אבל האדם נוצר לעבוד עבודת אלהים, עובד הוא את אלהים במה שהוא משכלל את עצמו, את הויתו, ואת כל ההויה המתיחסת אליו יחש קרוב או רחוק. מעבד הוא את רצונו, בהטביעו בקרבו הטבעה עליונה עדינה של הטוב האלהי. לפי עידון רצון זה, כך ההויה הולכת ומתיצבת נגד עיני רוחו בצדה הבהיר, המסודר והמתוקן. לעומת מצב עולמו הפנימי, ההולך ומתתקן, הולך ומשתכלל, כל כח ששואב האדם אל קרבו מההויה הסובבת נעשה מוטבע בכחו הפנימי, ומטביע לפי ערך זה בהרחבה את כחו על ההויה הסובבת, העסוקה תמיד לעבד ולתקן או לבלות ולקלקל. מדי יום ביומו, כשהאדם מרומם את רצונו ע"י עבודת ד' המיוחדת לעולמו הפנימי, היא עבודת התפילה, מאיר הוא בזה את נפשו בקרבו, מעדן הוא את כח הויתו לצאת מתוך מחשכי הרע והשממון אל מאורי הטוב וההתישבות, מחשבתו ורצונו פונה היא מכל ערפלי חושך של צד הקלקול שבההויה וכל אגפיהם. אחרי אשר הכין רוחו בקרבו, נכון לו לקחת מזון, אוצר כח מהמציאות החיצונית לספח אל כחו. כח זה יוסיף עצמה אל האור, אל האמת, אל צורת האדם המאירה, אל צד הקודש, הדעת הברורה שמשתקפת בתוכן ההויה. אבל אם בעוד רוחו עכור, בעוד מצב נפשו מצומצם במאסרי הגוף, כמו שהוא בעוד לא זרחה הנפשיות הפנימית עליו את אורותיה, בעוד הדם עושה את שלו ע"פ תכונתו הפראית, המתעוררת מידי יום ביומו כפי טבע החיה שבאדם, שאינה נתקת ממקומה כל ימי צבאו, אם קודם שיתפלל על דמו כבר יוסיף לו כח מכני מן ההויה, מן הסביבה, הרי הוא מקשר עז נפשי בצורה של חשך, של תוהו, של נטיה להסתכלות משמימה, של שורש הזוהמא, הכשפנות, העוננות והנחש, שבהם נפש האדם בעודה בזוהמתה טובעת. ועל זה צוח הכתוב ואומר: לא תאכלו על הדם, שבכלל זה הוא ג"כ לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם - תתפללו על הדם של החיה שינוח מזעפו, שישקט ויעדן, שירומם מחוגו השפל, שיתנער מתרדמת הרשע של קטנותו. לא תנחשו ולא תעוננו.

אורות ישראל א, ו. שתי נטיות מתרוצצות הננו פוגשים בנפש האדם, לשתי מגמות מחולפות. נטיה למלא את כל שאיפת הרע, את כל התאות היותר שפלות, בין מצד החומר בין מצד הרוח, שהן עוד מתרחבות ומסבכות בעוזן את האדם, כקנאה ושנאה וכיוצא בהן, - ולעומתה לא נוכל להתעלם מלראות את שאיפת הטוב, המתגלה לפעמים ברוחו של אדם, שכל העולם כולו כדאי הוא לה, להשכילו ולהיטיבו, ולמלאות אותו חסד אהבה ואורה. אבל כל נטיה חפצה להתגדר בלבדה ולהיות היא השלטת בקרב הלב ומלאה את כל רוח ונפש. והניגוד הזה הוא מרעיש את הלב וממלא את החיים חלחלות, והאדם מתאמץ תמיד איך להשלים בקרבו השלמה פנימית, ובלבד שיחדלו ממנו מצוקות נפשו. והשלום מתכונן ע"י כבישת אחד מן הצדדים בדרך כניעה לצד השני, או - מה שהוא למעלה מזה - בדרך כריתות ברית והתאחדות גמורה, באופן שהצד המנגד מתהפך כולו, עם כל כחותיו, להצד שכנגדו לחם. על כן ישנם שני דרכים בהשאיפה לההשוואה של התשוקות, שיסודי חיי האדם, הפרטי והחברותי, נבנים עליהן, והם הלוקחים את המקום היותר גדול בכל עדכי החיים וסעיפיהם. הדרך האחד הוא דרך הירידה, כלומר להדריך

את האדם בחינוך כזה עד אשר סוף כל סוף ישתקע קול אלהים אשר בלבבו, ויהיה כולו יכול להיות מסור לשאיפותיו המוטבעות בעומק חומרו, ויצר הרע של הכעס והתאוה השנאה והזדון שבנפשו, וזאת היא מחשבת הרשעה, המקפלת את החלק היותר חזק שבקיבוצים האנושיים. הדרך השניה היא דרך העליה, לבקש לחנך את האדם עד שיבא למרום המטרה, שרק קול האלהים ישמע בלבבו, ורק הטוב האור החסד והאהבה יהיה חלקו, זה הדרך הולך ונכבש לאטו, בצעדים מדודים ואופן חשאי למאד. באומות הוגלמה בישראל השאיפה אל השלום העליון, השלום האמתי, שהוא בטוח בנצחוננו, אע"פ שדרכו רחוקה והיא עומדת בקשר מלחמה נגד השאיפה ההפוכה, אשר סופה לפול ולהוכיח את אפסותה לעין כל, ואז יהיה ד' אחד ושמו אחד.

ג, רלא. ת"ח מארין דרזין, הקב"ה נותן להם כח גדול בנפש הבהמית שלהם, כדי שיצטרכו דוקא אותה האש העליונה של רזי תורה כדי לזככה, וממילא כחה אחר הזיכוך הוא חזק הרבה יותר, כמו שבעולם בכלל ישנם בהמות חזקות הרבה מהאדם. ומזה בא ההכרח לת"ח, שאור ד' הרזי קרוב ללבבם, שלא יעזבו את דרכם להסתפק בפשטין דאורייתא, כי להם עומד הדבר בסכנה נפשית, שלא תזוכך נפשם הבהמית ע"י אותו האור הפושר לעומת עזותה של נפש הבהמית אשר להם.

ח, נג. החטא גרם שבע"ח נתקו ממדת הצדק, והותר בשרם כירק עשב. ההתרחקות הזאת שהאחים בבריאה נתרחקו, שמרה על האנושיות בהשתפלה, שלא תצמד לאותו הכיעור שיש בהסיג התחתית של נפש ב"ח הבהמית, אבל לעומת זה אבדה ג"כ את הבסיסיות האיתנה של המדות הטובות, המוטבעות כ"כ עמוק בנפש הבהמה. כשיחזור העולם לאיתנו, יתקרבו הרחוקים, ואריה ונמר וזאב, נחש ודוב וחביריהם יכנסו במערכת הצדק בתכונתם, ויתקשרו למעלת הצדק בחובת האדם נגדם. הזיקוק העולמי של הנפש הבהמית, שתטהר מסיגיה, יהיה הגורם שהאחווה עם היצורים כולם אשר תתגלה לא תערב שום סיג בנפשות האדם, המתחברות חיבור אחותי עם נפש בע"ח כולם. והשפעה הטובה של מיזוג הכחות, והחסינות המוצקה של הנפש הבהמית בטבעיותה, תשפיע בכחה האמץ על הנפש האנושית, לתת לה העז והתם הבריא, אשר נעשקו ממנה לרגלי סעיפי החטא אשר נתפש בשדרות הדורות והעולם. וכל החיל החי בתוכן ישוב לאיתנו, לכבודו, לשלותו ורוממותו.

ב, רפא. כל הנאמר לגדלותו של האדם, וכל מה שנאמר לקטנותו, הרי הוא אמת. זכה קדם למעשה בראשית. לא זכה יתוש קדמו. על כן צריך הוא להשתמש תמיד באלה ההשקפות השונות לטובתו, גם הכח הציורי צריך להיות חמוש בחילופי השקפות הללו: לגבי המוסר האלהי העליון, לענין הערת רוחו לאידיאלים גבוהים ונישאים, ישאב מכחה של השקפת עולמים על דבר גדלו. איך הוא מרכז כל יצורי קדם וכל מעשה בראשית בו כלולים. ובעילוי הכל מתעלה, ובשפלותו הכל נשפל. ולגבי חריצות מעשה, ופעלים תרבותיים כלליים או פרטיים מחיי החול לך אל נמלה עצל, ראה דרכיה וחכם. ישתמש בהשקפת יתוש קדמך